

Nők mélyszegénységben

Czibere Ibolya

Debreceni Egyetem

Politikatudományi és Szociológiai Intézet

Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

Debrecen, 2011. november 15.

A női szegénység globálisan

- A világ összes háztartásának 1/3-ában nők a háztartásfők - a szegény háztartások 80-90%-a női háztartásfővel bír
- A gyermekeiket egyedül nevelő nők rossz anyagi körülmények között élnek
- Gyermekeként tipikus munkaerő-piaci diszkriminációk jellemzőek: elhelyezkedés, fizetés, karrier

A női szegénység globálisan

- Súlyos az egyedülálló idős nők helyzete – világszerte a $\frac{3}{4}$ -ét alkotják az egyedülálló időseknek. Minden országban ők élnek a legrosszabb körülmények között.
- A háztartások elszegényedésével a nők sajátos viselkedést tanúsítanak – önkárosító spórolás
- Sok országban nem lehet tulajdonuk, nem hajthatnak végre pénzügyi akciókat
- A nők írástudatlansága

A női szegénység az EU-ban

- Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2006) politikai hangsúlyt adott a témának
- A szegénység kockázata az egyszülős családokban a legnagyobb (85%-ában nő a háztartásfő)
- A 65 év felettiek 2/3-a nő – az egyedülálló nyugdíjas nők körében (főleg 80 év felett) rendkívül magas a szegénység mértéke.

A női szegénység az EU-ban

- A gyermeküket egyedül nevelők elszegényedésének kockázata kifejezetten női kockázat – az uniós tagállamokban csak az 50%-uk dolgozik.
- Tizenéves terhesség – különösen súlyos helyzetbe kerülnek az egyedül maradók: az EU-ban a fiatal nők 6%-a válik szülővé 18 éves kora előtt.

A női szegénység az EU-ban

- Alacsonyabbak az arányok (kb. 3%):
Olaszország, Hollandia, Spanyolország,
Svédország
- Magasabbak az arányok: Magyarország,
Szlovákia (12%), Egyesült Királyság (13%)
- Iskolázottsági hátrányok 1.– jelentős
munkaerő-piaci lemaradást okoznak: az
adatok szerint az EU egyes országaiban az
alacsony végzettségű nők 20-49%-a
dolgozik, a magasabb végzettségűek 84%-a

A női szegénység az EU-ban

- Iskolázottsági hátrányok 2. – a munkaerőpiacról gyermekvállalás miatti kilépések és hosszabb időn át történő távolmaradások az alacsony iskolai végzettségű nőkre jellemző.
- Az EU-ban a tartósan munkanélküliek körében a nők aránya magasabb, mint a férfiaké, mégis a visszatérésre irányuló programok a férfiaknak kedveznek (több továbbképzés, jobban fizetett munkahelyek)

A női szegénység az EU-ban

- A nyugdíjas nők hátrányai – a munkaerőpiaci hátrányok + jövedelmi különbségek:
„(...) a nyugdíjrendszert több tagállamban a férfiak szempontjait szem előtt tartva hozták létre. Ezek a rendszerek hátrányosan érintik a nőket, akik közül sokan megszakítják szakmai pályafutásukat, nem hagyományos munkaviszonyt létesítenek, vagy életük egyes időszakában jövedelemmel nem járó tevékenységet végeznek. Ennek következtében a nők hátrányos helyzetben vannak az időskori biztonsághoz szükséges nyugdíjjogosultság megszerzése, illetve a megtakarítások felhalmozása szempontjából”
- Az EU-ban a nyugdíjban részesülők 2/3-a nő, nyugdíjuk átlaga a férfiakénak kb. 53%-a

A női szegénység Magyarországon

- 1997 – a női szegénység lehet-e lényeges kérdése a szegénységkutatásoknak
 - *Feltételezhető-e, hogy a szegénységben élő férfiak és nők helyzete azonos?*
 - *Ugyanolyan vagy eltérő jellegű családokban élnek-e?*
 - *Van-e különbség a szegény férfiak és nők státusza között?*
 - *Elégedetlenebbek-e az életszínvonalal, a családdal az egyik vagy másik nemhez tartozók?*

Mélyszegegyénységben élő nők

- 100 fővel mélyinterjú
 - *Hogyan élnek a családjukban?*
 - *Milyen szerepeik és feladataik vannak?*
 - *Milyen az érzelmi életük?*
 - *Milyen tipikus konfliktusokat élnek meg?*
 - *Mennyire elégedettek az életükkel?*

Munkamegosztás, napi időstruktúra

- A nők ragaszkodása a férfiak tradicionális pénzkereső szerepéhez.
- Azokban a családokban, ahol a férfiak munkanélküliek és alkalmi munkát sem vállalnak, magukra hagyják a nőket a háztartási és gyereknevelési munkákban is – házon kívüli szabadidő-eltöltések jellemzők.
 - *A nőkre hárul a családfenntartás felelőssége*
 - *Komoly következmények a kapcsolatokra*

Munkamegosztás, napi időstruktúra

- Ha mindketten munkanélküliek:
 - sem a nők nem adnak át, sem a férfiak nem vesznek át feladatokat – egyenlőtlen munkamegosztás a házimunkában (országos eredmény – a nők kompenzálják a házimunkával)
 - a munkanélküli nők napi 6-8 óra házimunkát végeznek, a dolgozó nők napi 2-3 órát
 - *irreálisnak tűnő feladatstruktúrát építenek ki – tradicionális szegénykultúra*

Munkamegosztás, napi időstruktúra

- A férfi időstruktúra torzul – munkanélkülivé válásuk nem a család felé irányítja a felszabaduló energiákat, mint a nőknél
- Azokat a feladatokat sem végzik tovább, amelyeket korábban végeztek
- Munkájuk elvesztése tekintélyvesztést és presztízs-vesztést jelent – új (másodlagos) színterekre van szükség

Munkamegosztás, napi időstruktúra

- A szegénykultúrákra jellemző tipikus férfi-viselkedés – elmenekülés az otthoni gondok elől – nőktől elvárt problémamegoldás
- Vagyis: a családon belüli nemi hierarchia nem az egyenlősítés, hanem az egyenlőtlenségek felerősödésével jár együtt, ha a férfiak elveszítik munkahelyüket.

A női munka megbecsültsége

- A szegénységben élő férfiak túlnyomó többsége nem ismeri el „igazi munkaként” a nők otthon végzett munkáját, azok sem, akik korábban végezték is.
- Ez komoly feszültséggeneráló tényező, mert a biztonsági igény utáni második szint az elismerési és megbecsülési igény, amely nem teljesül.

A nők elégedettségi szintje

- Nagyon jelentős részük teljesen elégedetlen a meglévő szereposztással (ahol a férfiak vagy mindketten munkanélküliek) – elvárnák a segítséget.
- Ha a nők a munkanélküliek, szintén jelentős az elégedetlenség: a férfi az eltartó – hatalmi hierarchia a viselkedésükben – a nők számára rendkívül megalázó a férj munkájukat lenéző magatartása

A családon belüli státusz szubjektív megítélése

- „A férfi a család ura, az asszony pedig az alárendeltje” – a párkapcsolat elején elfogadták az alárendelt női sorsot, jelenleg már nem.
- A különbség abban van: mennyire tudják érvényesíteni ezt a kapcsolatukban
 - Határozott kiállású, a családfői szerepben lévő nők
 - A félelemben tartott nők az „erősebb joga” elve alapján

A családon belüli státusz szubjektív megítélése

- *„Nekem nincs olyan, hogy uram! Nem. De mégis uralkodik felettem, amit kénytelen vagyok elviselni. Én nem látom az értelmét a lázadásnak ellene, mert hiába lázadunk, most lázadok, utána meg két hétig nyomom az ágyat, mert úgy elver. Nem lázadozunk itt sehova! Én elfogadom így a sorsomat, de ha találok valamit, akkor biztos, hogy meg fogom mutatni országnak, világnak, hogy lehet még 3 gyerekes, egyedülálló nőből is, ha egyedül maradok, talpra fogok állni!” (31. sz. interjúalany)*

A családon belüli státusz szubjektív megítélése

- Fontos eredmény: a nők értékrendje saját maguk státuszának megítélése szempontjából átalakult, de a férfiaké nem – nincs esély a változásra – elhúzódó deficités állapot
- Komoly következmények **az érzelmi szintre**, a társhoz fűződő viszonyra
 - A legsúlyosabb a helyzet azokban a családokban, ahol a férfiakat a nők tartják el (gyűlölet, utálat jellemzi a kapcsolatokat)

Jövedelmi, fogyasztási egyenlőtlenségek

- A pénzt a nők osztják be, ők kezelik a kasszát (a beosztható pénz mennyisége alacsony – nincs pénzgazdálkodás, csak pénzkezelés).
- Pénzkezelési formák
 - Közös kasszák
 - Nem közös kasszák (a férfiak nem járulnak hozzá a kiadásokhoz, a pénzeiket magukra költik)

A pénzhiányból fakadó konfliktusok

- Melyikük a felelős a pénztelenség állapotáért (egymás hibáztatása)
- A pénzt kezelő nők nemet mondanak férjeik pénzköveteléseire (alkoholizmus, játékszenvedély hatásai)
 - *„Általában a hónap végén, mikor már nincs pénz, nem tudok adni neki még egy keveset sem. Akkor veri az asztalt, egyszerűen brutális, és hát ez mindig konfliktushoz vezet, de nincs miből adnom egyszerűen.”*
- A nők eltitkolják, eldugdossák a pénzt férjeik
elől

A pénzhiányból fakadó konfliktusok

- A nők számon kérő magatartása a férfiak öncélú, felelőtlen magatartása miatt.
- A nők már nem képesek valamilyen alapvető kiadást megfinanszírozni (lakbér, villanyszámla, stb.) – intézményes következmények miatt a férfi-tekintély csökkenése
- Irreálisnak minősített vásárlások
- A férfiak játékszenvedélye

A pénzhiányból fakadó konfliktusok

- A nők által kirobbantott konfliktusok a család és főleg a gyerekek megélhetésének biztonságáért zajlanak
- A férfiak által kirobbantott konfliktusok elsősorban saját szükségleteinek, többnyire szenvedélyeik kielégítésére irányulnak.

Női fogyasztási jellemzők

- A legsúlyosabb helyzet a munkanélküli férfiak családjában van
 - A nők mindnyájan úgy nyilatkoztak, hogy kizárólag ők mondanak le fogyasztásuk egy részéről, hogy a pénz minél tovább kitartson
 - Ezek az élelmiszereken kívüli (individuális) fogyasztások, bár az önéheztetés is előfordul
- A nők szerint a férfiak sokkal jobban élnek és elégedettebbek is az életükkel, mint ők

Női fogyasztási jellemzők

- Jelentős fogyasztásbeli egyenlőtlenségek jellemzőek
- A család mélyszegénységi szintjén a családtagok nem egyformán szegények – a női hátrányok mentén vizsgálva, a nők szegényebbnek tekinthetők, mint a férfiak.

Czibere Ibolya

czibere.ibolya@arts.unideb.hu

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!